

bratřím pomohli k novému životu. Odpovědnost za bratra se nesmí projevovat jenom soudem, nýbrž i milosrdenstvím. Výroční *slavnost*, kterou Izrael prohlašuje za Hospodinovu, je pravděpodobně slavnost, z níž se časem vyvinula izraelská slavnost stánků (Lv 23,34nn Neh 8,14nn sr též 1S 1,3), slavnost novoroční (Ex 23,16). V těch dnech — po velkém dnu smíření — se pořádala radostná slavnost, spojená s hodováním a tancem. Nový rok znamenal (Izraelcům i Kenaancům) začátek nového života. Pro Benjamínce, kteří právě při této slavnosti získali ženy, to bylo přímo zaslíbením do budoucna.

Boj Izraelců s Benjamínci i jeho vyústění je dramatickým obrazem zápasu, který Boží lid musí na zemi vést o bratra a bližního. Děj nás vede do doby, kdy *'neměli krále'*. Ale ani lidský král nezabrání všelijakému přestupování zákona Božího, ba bude jej dokonce přestupovat i sám. Ve všech dobách je tu však svrchovaný *Král Hospodin* a jeho slovo platilo za soudců stejně jako kdykoli jindy. Shromážděný lid je smluvní pospolitosť, jež je odpovědná Hospodinu i všem účastníkům smlouvy navzájem. Hořící Gibeá je obrovskou zápalnou obětí, jejíž dým vystupuje k nebesům, aby Hospodin odpustil svému lidu bezbožnost, pro kterou není v Izraeli místa. Benjamínci uprchlí na poušť jsou pozůstalým lidem, jež si Hospodin přivede nazpět ze země smrti. Vše dohromady, spolu s několikařím kajícím obřadem, předvádí s děsivou názorností drama soudu i milosti a oživuje slovo Mistrovo: „Nebudete-li pokání činiti, všickni též zahynete“ (L 13,3).

KNIHA RÚT

ÚVOD

KNIHA RÚT je v našich biblích zařazena za knihou Soudců mezi tzv. knihy výpravné. Nejen proto, že se její příběh udál podle úvodních slov v době soudců, ale také proto, že tvoří jakousi spojnicí mezi touto dobou a dobou králů, neboť obsahuje příběh předků krále Davida. V hebrejské bibli je kniha Rút součástí třetí skupiny starozákonních knih, tzv. Spisů, a v nich menšího celku zvaného Pět svátečních svitků, hebrejsky *Megillót*. Jednotlivé svitky byly čteny při židovských svátcích, Rút při *'svátcích týdnů'* či *letnicích* (Lv 23,15—21).

Letnice, dožínková slavnost, byly pohanům oslavou plodivé moci přírodních božstev. Byly prováděny hodováním, pitkami a magickými obřady, k nimž patřily také sexuální úkony, kdy člověk svým příkladem vydražďoval božstvo k uvolnění plodivých sil. Pohanské ovzduší pronikalo i do izraelských letnic. Proti němu a navíc proti přirozenému lidskému opojení z nadbytku, proti spoléhání na bohatství a blahobyt zaznívá zvěst knihy Rút. Touto posvátnou četbou je odváděna pozornost posluchačů od pohanského hýření a sebeopájení, od magických úkonů a mystérií, a přiváděna k poznání toho, co má být náplní lidského života: úsili o účast na obecenství Božího lidu, zápas o podíl na Božím zaslíbení a milosti, skutky milosrdenství, péče o opuštěné, zbledované a nuzné.

Jednou z příležitostí, jak prokázat milosrdenství nejbližším, bylo tzv. levirátní manželství, kdy se příbuzný ujímal vdovy a vzal si ji za manželku, aby ze snulému zplodil potomka. V této souvislosti se v knize několikrát opakuje významný výraz *go'el* = zastávce, vykupitel. Je ho často užíváno o Hospodinu (sr Gn 48,16 Iz 41,14 aj.), ale označuje právě tak i člověka, příbuzného, který má za povinnost pomáhat a zachraňovat. Jiný pojem, který se ustavičně v Rút opakuje, je *chesed* = milosrdenství, solidarita. Tyto pojmy jsou pílťe, jež nesou zvěst celé knihy.

Tři hlavní postavy příběhu připomínají svými jmény pohanská vegetativní božstva. Proto soudíme, že knížka nejspíše vděčí za svůj vznik zápasům Izraele o vlastní duchovní ryzost proti neustávajícím svodům baalismu. Jméno Bóáz pravděpodobně naráží na označení Baala, Noemi souvisí s Naamán, přízviskem boha

Adonise — Tamúze, Rút je snad ozvěnou jména bohyně Rutaš, známé z chetitských pramenů. Avšak nositelé těchto jmen jsou zde osobami v dramatu boje viry a lidskosti, Božího milosrdenství a lidské solidarity. Kniha Rút má místo v biblickém kánonu pro zvěst, již je likvidována magie a mythologie nejen letnic a dožinek, ale celého lidského života.

Po stránce literární je Rút charakteristická tím, že děj, místo ani postavy nejsou většinou popisovány, ale vystiženy v rozhovorech, zachycujících situaci i povahu osob a věci lépe než jakýkoli popis. Pozoruhodné jsou věcné souvislosti a navazování na dobu praoteckou, jak je zachycena v Genesi, což nasvědčuje, že látka této knihy je velmi stará, i když konečnou podobu dostala v době mnohem pozdější, asi brzo po návratu z babylónského zajetí.

a) Noemi a Rút 1,1—22

Moábská Rút se připojuje k ovdovělé Noemi, která se vrací do Bét-lechemu.

I ¹V době, kdy soudili soudci, nastal v zemi hlad. Tehdy odešel jeden muž z judského Bét-lechemu se svou ženou a dvěma syny, aby pobýval jako host v moábských končinách^a. ²Jmenoval se Elímelek^b, jeho žena Noemi^c a oba jeho synové Machlón a Kiljón. Byli to Efratejci z judského Bét-lechemu. Přišli do moábských končin^a a přebývali tam. ³Ale Noemin muž Elímelek^b zemřel a ona zůstala sama s oběma syny. ⁴Ti se oženili s Moábkami. Jedna se jmenovala Orpa, druhá Rút^d. Sídili tam asi deset let. ⁵Oba, Machlón i Kiljón, rovněž zemřeli, a tak ta žena zůstala sama, bez dětí i bez muže. ⁶Proto se přichystala se svými snachami k návratu z moábských končin^a. Uslyšela totiž v moábských končinách^a, že Hospodin se opět přiklonil ke svému lidu a dal mu chléb. ⁷Odešla tedy se svými snachami z místa, kde přebývala. Když se vracely do judské země, ⁸vybídla cestou Noemi obě své snachy: „Jděte, vraťte se každá^e do domu své matky. Necht' vám Hospodin prokáže^f milosrdenství, jako jste je vy prokazovaly zemřelým i mně. ⁹Kéž vám to Hospodin dá, abyste každá v domě svého muže^g našla své odpočínutí.“ A políbila je. Rozplakaly se hlasitě ¹⁰a namítaly jí: „Nikoli, vrátíme se s tebou^h k tvému lidu.“ ¹¹Ale Noemi jim domlouvala: „Jen se vraťte, mé dcerky! Proč byste se mnou chodily? Cožpak mohu

ještě zrodit syny, aby se stali vašimi muži? ¹²Vraťte se, mé dcerky, jděte! Vždyť už jsem stará na vdávání. I kdybych si řekla, že mám ještě naději a kdybych se ⁱhned této nociⁱ vdala a porodila syny, ¹³čekaly byste proto^j, až by dospěli? Zdráhaly byste se proto^j vdát? Nikoli, mé dcerky. ^kMůj úděl je pro vás příliš trpký^k: Dolehla na mne ruka Hospodinova.“ ¹⁴Tu se rozplakaly ještě hlasitěji. Orpa políbila svou tchyni na rozloučenou^l, avšak Rút se k ní přivinula^l. ¹⁵Noemi jí řekla: „Hle, tvá švagrová se vrací ke svému lidu a ^mke svým bohům^m. Vrať se také, následuj svou švagrovou!“ ¹⁶Ale Rút jí odvětila: „Nenaléhej na mne, abych tě opustila a vrátila se od tebe. Kamkoli půjdeš, půjdu, kdekoli zůstanešⁿ, zůstanuⁿ. Tvůj lid bude mým lidem a tvůj Bůh mým Bohem. ¹⁷Kde umřeš ty, umřu i já a tam budu pochována. Ať se mnou Hospodin naloží jakkoli, jen smrt nás od sebe rozdělí.“ ¹⁸Když Noemi viděla, že Rút je rozhodnuta jít s ní, přestala ji přemlouvat. ¹⁹Tak šly obě, až došly do Bét-lechemu. ^oKdyž přišly do Bét-lechemu^o, shluklo se kolem nich celé město. Ženy se ptaly: „Je toto Noemi?“ ²⁰Odvětila jim: „Nenazývejte mě Noemi (to je Rozkošná). Nazývejte mě Mará (to je Trpká), neboť Všemohoucí mi připravil velmi trpký úděl. ²¹Odcházela jsem s plnou náručí, ale Hospodin mě přivádí zpět s prázdnou. Jak byste mě mohly nazývat Noemi, když je Hospodin ^pproti mně^p a když mi Všemohoucí určil zlý úděl?“ ²²Tak se vrátila Noemi a s ní se navrátila z moábských končin^a její snacha, moábská Rút. Přišly do Bét-lechemu, když začínala sklizeň ječmene.

^adosl. polích; tak i v. 2.6.22. (polí); O' P V sg. — ^bAbímelech, O'B (v. 2,3). — ^{c-o} × O'B. — ^dRe'út, P (a tak i všude dál). — ^e + do své země a, P. — ^fqr O' V: prokáže, kt. — ^gotce, P. — ^h + do tvé země a, P. — ⁱ⁻ⁱ × O' P. — ^jJH. (*ha*)*lâhem* (aramaismus?) :: (*ha*)*lâhem* (= na ně), O' P. — ^{k-k} je mi trpko nad vámi, O'; vaše bedné postavení mě tíží, V; mé trápení větší jest nežli vaše, K. — ^l + a vrátila se ke svému lidu, O'. — ^l následovala ji, O'. — ^{m-m} do domu svého muže, P. — ^{n,n} dosl. nocovat. — ^{o-o} × O'; volně, V. — ^{p-p} mě pokořil, O' P. V.

(1) :Gn 12,10 26,1; :1S 22,3n Iz 16,4 (2) :1S 17,12 Mi 5,1 (= 2 K) (4) ::Dt 7,3 23,4 (= 3 K) Neh 13,23 (6) :2Kr 8,3 (8) :2S 2,6 (9) 3,1 (11) Dt 25,5 (13) :Jb 19,21 (16) :2S 15,21 (17) 1S 3,17 20,13 (20) :Ex 15,23; Gn 17,1 (21) ::Gn 32,11 (= 10 K)

¹ⁿ Příběh, který podává kniha Rút, je datován do doby soudců. Boží lid sváděl tehdy těžké zápasy nejen s vnějšími nepřáteli, ale především s pokušením přizpůsobit se pohanskému prostředí v kenaanské zemi

a splynout s ním. *Hlad*, který dolehl na zemi, je třeba právě proto chápat jako Boží napomenutí a soud (sr Dt 8,3 Jr 14,12). Jako v dobách praotců (Gn 12,10 26,1 41,54) je i zde hlad v zemi příležitostí, aby na pozadí lidské bíd a bezmoci vynikla Hospodinova moc, věrnost a milosrdenství. Boží soud tu vyniká zvláště v kontrastu se jménem *Bét-lechem* a s označením Elímelekova rodu: *Efratejci*. Ať vykládáme jméno města jako 'dům chleba' či předpokládáme, že v Izraeli v něm zazníval ještě původní význam 'dům božstva plodnosti Lachmu' (sr Bič, Palestina II., 37), v každém případě se tu chce podtrhnout, že naprosto selhávají všechny lidské jistoty. Označení 'Efratejci' (sr 1S 17,12 Mi 5,1 [= 2 K]) souvisí s hebrejským kořenem *p-r-h* = plodno. Ačkoli rodina Elímelekova nese toto označení a bydlí v městě tak slibného jména, musí zakusit hlad a nouzi, aby se jasně ukázalo, že jedině milost Hospodinova dává život a při životu zachovává.

Jména Efratejců ukazují patrně na oblast vegetativních kultů: *Elímelek* (v řecké tradici *Abímelek*) svým jménem vyznává, že Bohem je Melek (Král). Jenže v době předkrálovské, kdy lid Hospodinův na zemi neměl krále, neuctíval ani svého Boha pod tímto jménem. Proto bude nutno jméno Elímelek spíše chápat v souvislosti s kultem božstva Meleka, počeštěně Molocha. — Jméno *Noemi* je příbuzné s jménem Adonisovým Na'amán. Adonis či Tamúz bylo božstvo s přírodou každoročně umírající a znovu oživující (sr Iz 17,10: 'štěpy rozkošné', K = vlastně: štěpy Tamúzovy). Sr též podobné jméno Naama (Gn 4,22). — *Machlón* může souviset s výrazem *mehólá* (= taneční rej) nebo *machlá* (= nemoc). — *Kiljón* lze odvodit z kořene *k-l-h*, který znamená jednak dovršení, jednak skončení, vyčerpání.

Elímelek se svou rodinou opouští Bét-lechem a pobývá v *moábských končinách* 'jako host'. Je tedy v situaci obdobné jako bývali např. Abraham (Gn 12,10 20,1) a Izák (Gn 26,3). Vyznavači Hospodinovi se tu ocitají nejen v zemi svých nepřátel, ale i v oblasti pohanských kultů, ohrožení především duchovně (sr Nu 25,1nn Oz 9,10). Moábcí obývali hornaté území na východ od Mrtvého moře. Jak nasvědčují četné zříceniny osad, bývalo to území ne zrovna bezvýznamné. V dobách ohrožení Kenaanu stávalo se nejednou útočištěm Izraelců (sr Iz 16,4). Tam také odvedl David své rodiče, když musel prchat a skrývat se před zlobou Saulovou (1S 22,3n). Jinak ovšem bylo mezi Moábem a Izraelem trvalé nepřátelství. Jakožto potomci Lótovi (Gn 19,37) byli Moábcí blízcí příbuzní Izraelců, avšak duchovně jim byli úplně cizí. O orgiastickém rázu jejich náboženství svědčí Nu 25,1nn. Proroci viděli v Moábcích nebezpečného nepřítel Božího lidu a ohlašovali Hospodinův soud nad nimi (Iz 16 Jr 48 Sf 2,8n). Mojžíšův zákon nařizoval, že do izraelského společenství nesmí být přijímán žádný Moábec do desátého pokolení (Dt 23,4—7 [= 3—6 K]).

³⁻⁵Na rozdíl od příběhů praoteckých není rodina Elímelekova ušetřena zhouby. Nejprve umírá Elímelek. Oba synové se ožení s pohankami a také umírají. Země moábská se stává Izraelcům *zemí smrti*. Noemi sice zůstává naživu, ale její život je marný a zbytečný, neboť celá její rodina zahynula. Je zbavena dětí i naděje, že by mohla ještě děti mít. Lidsky to znamená konec.

⁶ⁿAle ani v oblasti smrti nepřestává moc Hospodinova milosrdenství. První světlo do Noeminych temností přináší zpráva, že se Hospodin slitoval nad svým lidem a ukončil údobí hladu. Tato zpráva je pro ni podnětem k návratu. I když na ni dolehl Boží soud, nevidí jiné možnosti, než se zas navrátit k Hospodinu. To ovšem znamená návrat do obecnství Hospodinových vyznavačů, do země, kde byl Hospodin vzýván. Je to neslavný návrat (sr naproti tomu návrat Abrahamův a Izákův, Gn 12,16 20,14 26,16). Místo rodiny se vrací jen bezdětná vdova. A přece rozhodující bod příběhu a začátek nových událostí je právě v tomto návratu. Na cestu do Bét-lechemu se vydávají s Noemi i obě snachy. Není to jen projev úcty a solidarity se smutným údělem jejich tchyně. Mají v úmyslu odejít s Noemi k jejímu lidu (sr v. 10). Snad smíme předpokládat, že přes všecku bídu a mdlobu víry rodiny Elímelekovy zapůsobilo svědectví o Hospodinu na obě Moábky tak, že se nebojí následovat Noemi do její vlasti. Lid vyznávající Hospodina se k nim nemůže přece obrátit zády!

⁸⁻¹⁰*Na hranicích* moábské země hovoří Noemi se svými snachami. Rozmlouvá jim jejich úmysl jít s ní a posílá je do domova jejich matek — nikoli jak bychom očekávali, do domu otců. Je možno přitom myslet na zbytky matriarchátu, běžného mezi některými starověkými národy. Noemi chce propustit své snachy s požehnáním Hospodinovým a s přáním, aby jim Hospodin dopřál možnost nového sňatku. Dvakrát se tu opakuje Hospodinovo jméno. Zní to jako vyznání, že Hospodin nejen odplácí milosrdenstvím za milosrdenství, ale i obdarovává bez zásluh, dává na lézt 'odpočinutí'. Hebrejský podklad tohoto výrazu (*m'enuchá* = odpočinutí) označuje často právě zaslíbenou zemi jako místo obecnství s Hospodinem (Dt 12,9 1Kr 8,56 Ž 132,8). Toto slovo tedy napovídá, kde hledat pravé odpočinutí. Obě snachy odpovídají vskutku rozhodnutím odejít ze své vlasti k Noeminu lidu, aby *tam* našly domov.

¹¹⁻¹⁴Jenže není vůbec samozřejmé, že moábské dívky najdou v izraelské zemi domov. Jako cizinky, jež nemají přístup do obecnství Izraele, nenajdou manžela mezi izraelskými muži. Jedinou možností by bylo *levirátní manželství* (Gn 38,6—8 Dt 25,5—10 sr Mt 22,24nn). Povinnost uzavřít sňatek s vdovou měl však patrně jen bratr zemřelého. A tato možnost je zcela vyloučena. Noemi nemyslí na to, že by některý vzdále-

nější příbuzný mohl užít svého práva oženit se s vdovou. Obě Moábky čeká v izraelské zemi těžký úděl ovdovělých osamělých žen. Noemi je přesvědčena, že na ní dolehl Boží soud, že nese na sobě zlořečenství: „Hospodin je proti mně“ (v. 21). Jít s Noemi znamenalo pro obě snachy splynout těžké břímě Božího soudu. Nepřekvapí proto, že se Orpa zalekne.

Podle rabínských vykladačů je prý ve jménu Orpa její rozhodnutí už předznamenáno: 'ukáže šíji' (H. 'oršp = šíje). Orpa jako by jednala podle svého jména, když se obrátila ke své tchyni zády.

Tím více vyniká rozhodnutí *Rútino*. Větší váhu než rozumové úvahy má její láska k Noemi. Jako Abram rozhoduje se i ona jít do neznáma, ale nikoli do prázdna. V nejvnitřnějších motivech je na linii apoštolské výzvy ke společnému nesení břemen (Ga 6,2). Praví-li se dokonce o Rút, že se k Noemi 'přivinula', podle Septuaginty 'následovala ji', ocitáme se v oblasti onoho vrcholného obecenství, které v Novém zákoně vystihuje termín 'následování'.

H. *d-b-q* (= přilnout, přivinout se, přidržet se) vyskytne se ještě třikrát (2,8.21.23, vždy o Rútině připojení k Boázovým žencům). V souhlase s tímto motivem připojení a následování odvozují někteří jméno Rút z kořene *r'-h* (= přátelit se). Tak už Pešitto (sr pravopis *re'út* místo Rút). Filologické důvody však nasvědčují, že toto odvození není původní. Jiný nezaručený pokus je odvodit jméno z kořene *r-v-h* (= hojně se napít, osvěžit se). Znamenalo by v tom případě 'občerstvení' (Buppacher). Ve jménu Rút patrně Izraelcům spoznávaly oba motivy, ale přesto není vyloučen mimohebrejský původ. Prof. Hrozný vyslovil domněnku, že jméno Rút je příbuzné s chetitským jménem Rutaš, s nímž prý souvisí i řecké Artemis.

¹⁵⁻²²Rútino rozhodnutí následovat tchyni nezviklá ani odchod Orpy, ani další Noemina domluva, aby se vrátila se svou švagrovou. Rút vyjadřuje své rozhodnutí jako jasné vyznání. Pronáší je slavnostním, téměř liturgickým způsobem. Zní z něho velice určité a pevné spoléhání na Boha, kterého vyznává Noemi, a důvěra v její lid. Rút trhá svazky s dosavadním prostředím a přihlašuje se bezvýhradně k *lidu Hospodinovu*. Přání, aby byla pochována tam kde Noemi, má podobný smysl jako žádost praotců Izraele, aby byli pochováni v zemi svých otců (sr Gn 47,30 50,25). Je výrazem touhy po obecenství, které přesahuje hranice smrti. A tak Rút, která se vzdává vyhlídky na domov a rozhoduje se pro cestu do neznáma, nakonec proti všem lidským nadějím najde domov a s ním i odpočinek.

Příchod obou žen *do Bét-lechemu* vzbudí pozornost celého města. Noemina žádost, aby byla nazývána novým jménem, které si sama dává (Trpká), nasvědčuje tomu, že nevidí smysl Božích soudů. Avšak nad lidskými osudy, nad lidským blouděním a selháváním bdí Hospodinova milostivá prozřetelnost. Ne náhodou přivádí Hospodin obě ženy do Bét-

-lechemu v době žní, kdy měl Boží lid prokazovat zvláštní měrou milosrdenství (sr Dt 24,19—22).

Dvanákrát se v této kapitole opakuje sloveso *š-v-b* (= vrátit se, vracet se), a to šestkrát o návratu do Moábu (v. 8.11.12.15.15.16) a šestkrát o návratu do Bét-lechemu (v. 6.7.10.21.22.22). To jistě není náhodou. Proti sobě stojí *dva návraty*, ale jen jeden je správný. Orpa se vrací ke svému lidu a nikdo jí to nemá za zlé. Ale její cesta tím i končí, už se o ní nedozvíme nic. Naproti tomu Rút se 'vrací' k lidu, který jí podle těla byl cizí, ale k němuž se připojila u víře v jeho Boha. Bude to cesta požeňaná a Rútino jméno bude zachováno v rodokmenu krále Davida (4,17) i Syna Davidova (Mt 1,5).

b) Rút a Bóaz

2,1—23

Rút odchází sbírat klasy, setkává se s Bóazem a připojuje se k jeho žencům.

2 ¹Noemi měla příbuzného z manželovy strany, muže významného postavení^a, z Elímelekovy^b čeledi. Jmenoval se Bóaz. ²Moábská Rút řekla Noemi: „Ráda bych šla na pole sbírat klasy za někým, u koho dojdu přízně.“ Noemi jí odpověděla: „Jdi, má dcerko.“ ³Šla tedy, ^opřišla na pole a sbírala^c klasy za ženci. A nebylo náhodou, že ten díl pole patřil Bóazovi, muži z Elímelekovy^b čeledi. ⁴Tu přišel Bóaz z Bét-lechemu a pozdravil žence: „Hospodin s vámi.“ Odpověděli: „Požehnej ti Hospodin.“ ⁵Bóaz se otázal svého služebníka, který dozíral na žence: „Či^d je ta dívka?“ ⁶Služebník, který dozíral na žence^e, odpověděl: „Je to ¹moábská dívka, která se vrátila s Noemi ^zz moábských končin^f. ⁷Optala se: Mohla bych sbírat ^ha paběrkovat mezi snopy^h za ženci? ¹Jak přišla, zůstala tu¹ od samého rána až do této chvíle. Jen trochu ¹si tady oddechla.“ ⁸Bóaz oslovil Rút: „Poslyš, má dcero. Nechoď sbírat na jiné pole a neodcházej odtud. Přidrž se mých děveček. ⁹Podívej se vždy, na které části pole budou sklízet, a jdi za nimi^k. Poručil jsem služebníkům, aby tě neobtěžovali. Budeš-li mít žízeň, jdi k nádobám a napij se vody^l, kterou služebníci načerpají.“ ¹⁰Tu padla na tvář, poklonila se k zemi a otázala se ho: „Jak to, že jsem u tebe došla příz-

ně, že se mě ujímáš, ačkoli jsem cizinka?“ ¹¹Bóaz jí odpověděl: „Jsem dobře zpraven o všem, co jsi učinila pro svou tchyni po smrti svého muže, že jsi opustila otce a matku i rodnou zemi a odešla jsi k lidu, který jsi dříve neznala. ¹²Nechť ti Hospodin¹¹ odplatí za tvůj skutek. Ať tě bohatě odmění ¹³Hospodin, Bůh Izraelův^m, pod jehož křídla ses přišla ukrýt!“ ¹³Ona řekla: „Kéž bys mi i nadále projevoval přízeň, pane. Potěšil jsi mě, když jsi přívětivě mluvil se svou otrokyní, ačkoli se nemohu rovnat žádné z tvých otrokyň.“ ¹⁴Když byl čas k jídlu, řekl jí Bóaz: „Přistup blíž, pojez chleba ^a a namáčeš si sousta ve víně^o.“ Přisedla si k žencům a on jí podal pražené zrní. Najedla se dosyta a ještě jí zbylo. ¹⁵Když vstala, aby sbírala dál, prikázal Bóaz svým služebníkům: „Bude-li sbírat i mezi snopy, nevyčítejte jí to. ¹⁶Ano, upouštějte pro ni klasy z hrstí a nechávejte je ležet. Jen ať sbírá, neokřikujte ji.“ ¹⁷Sbírala tedy na tom poli až do večera. Pak vymlátila to, co nasbírala, a bylo toho na třicetšest litrů^d ječmene. ¹⁸Odnesla^q si jej do města. Když ^rjejí tchyně spatřila^r, co nasbírala, a když Rút vyňala i to, co jí zbylo po nasycení, a dala jí, ¹⁹otázala se: „Kde jsi dnes sbírala? Kde jsi pracovala? Buď požehnan ten, kdo se tě ujal.“ Oznámila tchyni, u koho pracovala: „Muž, u něhož jsem dnes pracovala, se jmenuje Bóaz.“ ²⁰Tu řekla Noemi své snaše: „Požehnaný buď od Hospodina^s, který neodňal své milosrdenství od živých ani od mrtvých.“ A pokračovala: „Ten muž je náš blízký příbuzný, patří k našim zastáncům.“ ²¹Nato řekla moábská^t Rút: „Dokonce mě vybídl: Přidrž se mých služebníků, dokud nebudou hotovi se sklízti všeho, co mi patří.“ ²²Noemi své snaše Rút přisvědčila: „Dobře, má dcerko, že chceš chodit s jeho děvečkami. Aspoň na tebe nebudou na cizím poli dorážet.“ ²³Přidržela se tedy Bóazových děveček a sbírala, dokud neskončila sklizeň ječmene a pšenice. A bydlela^u s tchyní.

^a-^aH. *gibbór chajil*; muže mocného silou, O'; × P. — ^bAbímelechovy, O' (v. 1.3). — ^c-^oH. přišla (× O'^b P V) a sbírala na poli. — ^dkdo, P. — ^e-^o× P V. — ^f+ ta, O'. — ^g-^sH. z moábského pole. — ^h-^h× P, V. — ⁱ-ⁱ× P. — ^j-ⁱtext nesnadný; H. ... v domě (= tady?) ...; neodpočínula si na poli, O'; neodešla domů, V; × P. — ^ksuf f, tedy za děvečkami. — ^ltak P V T; H. z toho co. — ^m+ izraelský Bůh, P. — ⁿ-^m× P. — ^oH. *chomg*, jinde = ocet. — ^pH. *'éšá*. — ^qdosl. zvedla a přišla. — ^r-^rukázala své tchyni, P V. — ^sHospodin, P. — ^t× O' P V; + své tchyni, O' P. — ^uvrátila se k, T (< *va-tšáb* :: *va-tšep*, H.).

(1) :Sd 11,1 1S 9,1 16,18 (2) Lv 19,9 23,22 Dt 24,19 (4) 1,2;

:Sd 6,12 L 1,28 2Te 3,16; ::Ž 129,8 (10) :1S 25,23; Dt 23,4 (= 3 K) (11) 1,16n (12) :Ž 36,8 91,4 (14) :2Kr 4,44 Mt 14,20 (16) v. 2 (20) 4,4 Lv 25,25.47-49 Jr 32,8-12

¹⁻³Úvodem k dalšímu vyprávění je zmínka o *Bóazovi*. Ačkoli byli v Bét-lechemu ještě jiní příbuzní (sr 3,13), je jménem uveden jenom on. Z rodokmenu Ježíšova se dozvídáme, že Bóaz byl synem jerišké nevěstky Rachab (Mt 1,5 : Joz 2). Jde o tradici, která není zachycena ve Starém zákoně. Zde o něm jen slyšíme, že byl muž 'významného postavení'. V tomto označení je rozvedeno, co zaznívalo Izraelcům i v jeho jménu (H. *bó'az* = v něm je síla). Z dalšího líčení je zřejmé, že Noemi zprvu nepomyšlela hledat u něho nějakou pomoc. Rút odchází sbírat klasy, aniž ví, kdo jí to dovolí. V Izraeli zaručovalo ustanovení Zákona možnost paběrkovat na polích a v zahradách (Lv 19,9 23,22 Dt 24,19). Tím, že se Rút rozhodne opatřit živobytí pro sebe i svou tchyni, dostane se do styku s Bóazem. Podání podtrhuje, že se tak stalo bez úmyslu obou žen. Za zdánlivou náhodou je skryto Hospodinovo řízení.

⁴⁻⁷Teprve později přichází vlastník pole a poznává osobně Rút, o níž již dříve slyšel (sr v. 11). Dovídá se také o její pokorné prosbě a neobvyklé pílí a vytrvalosti. Vysloveně jsou uvedeny pozdravy Bóaze i ženců. I když nejsou něčím neobvyklým a nelze z nich soudit na výjimečnou zbožnost, slyšíme o nich jistě proto, že jméno Hospodinovo, dvakrát zde vyslovené, má avisovat s *novým prostředím* blízkost Hospodinova milosrdenství.

⁸⁻¹³Slova Bóazova znamenají, že Rút je zvána do *společenství* izraelského lidu. Předpokladem k tomu je ne tak milosrdenství, které prokázala tchyni, jako to, že opustila rodnou zemi a svou rodinu. Svým rozhodnutím se postavila na tutéž linii, která je zřetelná v příbězích praotců (sr Gn 12,1nn 24,7.58.61 31,14). Vyjítí z rodné země do země Hospodinovy a přimknutí k lidu Hospodinovu odstraňuje překážku, pro kterou Moábec nesměl vejít do Hospodinova shromáždění. Význam Rútina rozhodnutí je potvrzen i slavnostní formou Bóazovy promluvy. Vyzvedá její jednání a pronáší vlastně požehnaní. Moábská žena má dojít plně odplaty od Hospodina, Boha Izraelova. Kdo se rozhodl svěřit svůj úděl Hospodinově moci a milosti, nebude zklamán.

Targúm ovšem nepochopil plně váhu Rútina skoncování se starým způsobem života, dosvědčeným i vztahem k Noemi, ani význam toho, že se uchýlila pod Hospodinovu ochranu (v. 11n). Proto vysvětluje, že se Bóaz dověděl od Moudrých, že ustanovení Zákona o Moábcích se týká jen mužů a nikoli žen.

¹⁴⁻¹⁷Proti běžným zvyklostem zve Bóaz Rút ke *společnému jídlu*. To bylo po tehdejších způsobu velmi skrovné: chléb, který se namácel v kyse-

lém víně, a opražené zrní. Ale každé společenství pokrmu bylo projevem hlubšího, přímo bohoslužebného obecenství. Pro Rút to bylo dalším viditelným potvrzením, že je přijímána do pospolitosti Izraele. V tom, že se nejenom nasýtala, ale že jí ještě zbylo (sr 2Kr 4,44 Mt 14,20), mohla spatřovat příznivé znamení do budoucna.

Bóaz dává svým žencům pokyn, aby jednali s Rút mimořádným způsobem: mají jí dovolit sbírat i mezi snopy a dokonce úmyslně upouštět z načatého obilí. Neobvyklé množství zrní, které vymlátí z nasbíraných klasů, dotvrzuje mimořádnou milost nejen Bóazovu, ale přímo Hospodinovu.

Obilí se v tehdejších dobách žalo srpy poměrně vysoko od země a kladlo na zem v hrstech. Děvečky je snášely a vázaly do snopů. Malé množství obilí se vytloukalo z klasů holi; tak je vymlátila patrně i Rút. Velké množství se mlátilo tak, že se po obilí, rozloženém na mlatě, vodil dobytek, který zrno vydupal, nebo se zrno vydrtilo z klasů zvláštním smykem, připomínajícím naše brány. Sláma se shrabala a zrní vyčistilo přehazováním na humně proti větru.

^{18–23} Bóaz jako blízký příbuzný obou žen je jejich *go'el*, zastánce. Zastánce měl povinnost pomoci svým příbuzným, když se octnou v nouzi, např. vykoupit bratra, který se dostal pro dluhy do vězení či do otroctví, koupit zpět pole a rodinný majetek, který byl prodán z nouze, pomstít křivdy i vraždu, případně se i oženit s vdovou po svém bratru (Lv 25,25. 47—49 Jr 32,8—12). Pro Noemi je zpráva o Bóazově milosrdenství podnětem, aby vyslovila nad ním požehnání. Vyplývá z něho jasně, že za vším, co Bóaz učinil, a za vším, co Rút potkalo, vidí milosrdenství Hospodinovo. Nad vědomím Božího soudu a nad dřívější trpkostí, převládá nyní u obou žen poznání Hospodinovy milosti, která nikdy nekončí.

Rút se přesvědčuje, že bylo správné její rozhodnutí vložit svůj život do Hospodinových rukou a připojit se k jeho lidu. Ačkoli je cizinka, nachází nejen pomoc v nouzi, nýbrž i přístup do nového obecenství, určovaného především obsahem slov *'přízeň'* a *'milosrdenství'*. A otvírají se jí i nové možnosti, prozatím ještě nenazvané pravým jménem; vždyť je tu *'zastánce'*!

c) Na Bóazově mlatě 3,1—18

Na Noemin pokyn odchází Rút na Bóazův mlat a získává od něho příslib, že se o ni postará.

3 ¹Potom jí řekla její tchyně Noemi: „Neměla bych ti, má dcerko, vyhledat domov^a, aby ti bylo dobře? ²Hleď, což není Bóaz, s jehož děvečkami jsi byla, náš příbuzný? Právě dnes^b v noci bude na mlatě převívat ječmen. ³Umyj se, potři se mastí, přehoď si plášť a sejdi na mlat. Nedej se však tomu muži poznat, dokud nedojí a nedopije. ⁴Až si lehne a ty zjistíš, kde leží, půjdeš, odkryješ mu plášť v nohách a lehneš si tam. On ti pak oznámí, co máš učinit.“ ⁵Odpověděla jí: „Vykonám všechno, co mi^c říkáš.“ ⁶Sešla na mlat a udělala všechno, jak jí tchyně přikázala. ⁷Bóaz se najedl, napil a ^dměl dobrou náladu^d. Pak si šel lehnout na kraj hromady obilí. Ona se přikradla, odkryla mu plášť v nohách a lehla si. ⁸O půlnoci se ten muž vyděsil, trhl sebou a vidí — žena mu leží v nohách. ⁹Otázal se: „Kdo jsi?“ Odpověděla: „Jsem Rút, tvá nevolnice. Rozprostři křídlo svého pláště nad svou nevolnicí, vždyť jsi zastánce.“ ¹⁰Nato jí řekl: „Požehnaná jsi od Hospodina, má dcero. Projevila jsi teď větší milosrdenství než dříve, že nechodíš za mládenci, ani za chudými ani za bohatými. ¹¹Už se neboj, má dcero! Všecko, oč si říkáš, pro tebe udělám. ^eVšechn můj lid v bráně^e ví, že jsi žena znamenitá. ¹²Ano, jsem vskutku váš zastánce. Je však ještě jiný zastánce, bližší příbuzný než já. ¹³Zůstaň tu přes noc. Ráno, bude-li on chtít, dobrá, ať se tě zastane; nebude-li ochoten se tě zastat, zastanu se tě sám, jakože živ je Hospodin. Spi klidně až do rána.“ ¹⁴Tak spala u jeho nohou až do rána. Ale vstala dříve, než mohl člověk člověka poznat, protože Bóaz řekl: „Jen ať se nikdo nedoví, že ta žena přišla na mlat.“ ¹⁵A dodal: „Podej mi loktuší, co máš na sobě, a nastav ji.“ Když ji nastavila, odměřil jí šest větelů^g ječmene a vložil na ni. Pak odešel^h do města ¹⁶a ona odešla k tchyni. Ta seⁱ otázala: „Já jakou přicházíšⁱ, má dcerko?“ I vyprávěla jí všechno, jak s ní ten muž jednal. ¹⁷A dodala: „Těchto šest větelů ječmene mi dal. Řekl^k totiž: Nesmíš přijít ke své tchyni s prázdnou.“ ¹⁸Noemi jí pravila: „Jen vyčkej, má dcerko, dokud nepoznáš, jak to dopadne. Ten muž si nedá pokoj, dokud ještě dnes^l tu záležitost neskončuje.“

^a dosl. odpočinutí (H. *mānōach*). — ^b podle O' P V; × H. — ^c tak qr P T; × kt. — ^{d-d} rozveselilo se srdce jeho, K. — ^{e-e} dosl. celá brána mého lidu; celý kmen... O'; ... našeho lidu, P; všechen lid, který bydlí uvnitř bran mého města, V. — ^f podle P mluví Rút dál. — ^g podle T asi 40 kg. — ^h odešla, některé H. rpp, P K. — ⁱ⁺ jí, O'B P V. — ^{j-j} dosl. Kdo jsi? — ^{k+} + mi, qr O' P T; × kt. — ^l × V.

(1) 1,9 (2) 2,8 (9) :Ez 16,8; 4,4 (10) 2,11 (13) 1S 14,45 Jr 4,2

¹⁻⁵ Při skončení žní, kdy také končí paběrkování na poli a tím i zajištění nejnnutnějšího živobytí, uvažuje Noemi, jak se postarat o trvalý domov pro Rút. Má na mysli *sňatek*. Pomýšlí na možnost, aby si Rút vzal za manželku Bóaz, který projevil tak účinné porozumění pro úděl obou ovdovělých žen. Aby toho dosáhla, využívá nejbližší příležitosti slavnostních dní, kdy se končila sklizeň. Odedávna to byla doba bohoslužebných slavností a obřadů. V nich přežívaly v Izraeli mnohé pohanské a pověrečné motivy; některé byly ovšem přeznačovány novým obsahem.

Nálada, do níž se Bóaz dostává jídlem a pitím, není jen obvyklým projevem radosti nad hojnou úrodou; spíše je přípravou k přijetí *božského znamení*. Rovněž tak neulehá Bóaz na hromadu obilí proto, aby je uhlídal před případným škůdcem, tím méně aby se jen posilnil spánkem; ulehá tu v očekávání věšteckého snu. Ostatně i samo místo, mlat či humno (ze souvislosti vyplývá, že mlaty bývaly za městem), se zde i jinde jeví jako místo příhodné k tomu, aby si člověk takové znamení vyžádal (sr Sd 6,37nn 2S 24,16).

Noemina rada je velmi riskantní. Posílá Rút do oblasti obzvláště svůdné pro ženu pohanského původu. Vystavuje ji nebezpečí, že její počínání bude vykládáno jako velmi pochybný čin, odporující nejen cítění Izraele, ale přímo smyslu Zákona. Příprava k cestě na Bóazův mlat, kam přijde ozdobená jako *nevěsta*, odkrytí jeho šatu a ulehnutí k jeho nohám, to vše znamená, že se mu nabízí. Proto staré překlady a výklady se snaží různým způsobem zmírnit a oslabit text, znějící původně velmi syrově a drsně.

Výraz přeložený slovy 'v nohách' (v. 4.7.8.14; H. *margelót*, jen ještě v Da 10,6), označuje celou dolní část těla, dosl. 'to, co je u nohou'. K výrazu 'křídlo' (v. 9) sr Ez 16,8; k 'odkrytí křídla' (= podolku, K) sr Dt 27,20; téhož slovesa *g-l-h* je užito v Rt 3,4.7. Slovesa *j-d-* (= poznat; zde: 'nedej se poznat'), *š-k-b* (= ulehnout a spát) i *b-v-* (= vejíti; zde: 'půjdeš') jsou často výrazem pro styk muže a ženy (sr Gn 4,1; 26,10; 16,2).

Rútina cesta na Bóazův mlat byl skutečně odvážný čin na samých hranicích přípustného jednání. Byl to však čin toho druhu, jako když se

Támar nabízí svému tchánu (Gn 38). Je za ním *odvaha útrý*, která podstupuje i risiko potupy, pohanění a zneuctění. Nelze na něj přikládat měřítko dnešní morálky.

⁶⁻⁹ O půlnoci se začne rozvíjet scéna docela jiná, než jaké se odehrávaly při podobných příležitostech. Místo tajemného znamení či vidění vidí Bóaz u svých nohou ležet ženu, která si vyžaduje jeho pomoc a ochranu, dovolává se jeho práva i povinnosti, aby byl jejím 'zastáncem'; vyzývá jej, aby nad ní 'rozprostřel své křídlo', to znamená, aby ji vzal pod svou ochranu, neboli učinil ji svou manželkou (sr Ez 16,8). (Do dnešní doby se zachoval tento symbolický úkon u Arabů: muž přehodí křídlo svého pláště přes ženu na znamení, že si ji bere za manželku [Gerleman].)

¹⁰⁻¹³ Bóaz přijímá v Rút, ležící u jeho nohou, *znamení od Hospodina*. Jeho požehnání je projevem vděčnosti za udělené znamení. Klíčovým pojmem je zde slovo 'milosrdenství' (H. *chēsēd*). Je to vlastnost příznačná pro Rút. Milosrdenství prokazovala zemřelým i své tchyni už dříve (1,8). Nyní neváhá prokázat milosrdenství a lásku rodině svého muže a především Noemi svým riskantním činem. Jde o to nalézt 'zastánce', který by mrtvému zplodil potomka a tak zajistil trvání jeho jména v Izraeli (Dt 25,6). Bóaz si uvědomuje, že v této chvíli zasahuje do lidských osudů Boží řízení. Rút se stává prostřednicí Hospodinova jednání. V situaci, kdy Bóaz mohl podlehnout svůdným pohanským kultům plodnosti (sr Oz 9,1n) nebo se ukolébat ve falešnou spokojenost, již mu zaručovala úspěšná sklizeň (sr L 12,15—21), je probuzen a volán k tomu, aby splnil svůj úkol 'zastánce'. I pro Rút to bylo vytržení z otroctví pohanských a pověrečných obyčejů stejně jako z přesmutného údělu opuštěné zapomenuté ženy. V 'chození za mládenci' není třeba vidět jen snahu získat ženicha; je možno mu rozumět také jako narážce na pohanské kultické obřady, pochopitelné zvláště u Moábky (sr Nu 25,1n Dt 4,3). Tím by se ovšem Rút vyřadila nadobro z izraelského obecnství. Sňatkem s Bóazem bude naopak patřit mezi nejpřednější v lidu.

Bóaz dobře rozumí pokynu, který mu Hospodin Rútiným skutkem dává. Zavazuje se, že se postará o svou příbuznou hned následujícího dne. Je však třeba, aby možnost vykoupit majetek zemřelých a spolu s ním i vdovu, byla napřed nabídnuta *blížešmu příbuznému*. Jeho jméno se neuvádí. Snad tím má být naznačeno, že je to člověk, který ani za to nestojí, aby byl jmenován, protože nedovede splnit svou povinnost a jednat milosrdně (sr 4,6).

¹⁴⁻¹⁸ I další jednání Bóazovo je určeno vztahem solidarity a účastenství. Chce chránit Rút před podezřením, že se dopustila něčeho špatného. Ještě za tmy ji propouští s loktuší naplněnou obilím (podle Targúmu

vážilo přes 40 kg!). Kapitola končí rozhovorem Noemi s Rút. Vedle lidské radosti a nadšení nad tím, jak dobře dopadla, zaznívá z Noeminych slov *jistota*, že i konec všeho bude dobrý. Jistota, která plyne nejen z důvěry v dobrotu Bóazovu, ale především z vědomí, že za vším lidským jednáním je milosrdný Hospodin a jeho prozřetelnost. Tato jistota zbaňuje neklidu a obav.

d) Rút manželkou Bóazovou 4,1—22

Bóaz kupuje Noemino pole a získává Rút za manželku. Jejich syn Obéd je dědem Davidovým.

4 ¹Bóaz vystoupil k bráně a posadil se tam. Vtom šel kolem zastánce, o němž Bóaz mluvil. Vybídl ho: „Člověče, zajdi sem a posaď se tu.“ A on tam zašel a posadil se. ²Potom vybral Bóaz deset mužů z městských starších a požádal je: „Zasedněte zde.“ A oni zasedli. ³Zastánci pak řekl: „Noemi, která se vrátila z moábských končin, chce prodat díl pole, který patřil našemu bratru Elimelekovi.“ ⁴Řekl jsem si, že ^bti to dám na vědomí^b a vybídnu tě, abys jej koupil v přítomnosti těch, kteří tu zasedají, před staršími mého lidu. Chceš-li použít svého práva k vykoupení, tedy jej vykup, nechceš-li^c, oznam mi to. Víím, že kromě tebe není jiného zastánce. Já jsem po tobě.“ On odpověděl: „Vykoupím jej.“ ⁵Bóaz řekl: „V den, kdy koupíš od Noemi pole, kupuješ je i od^d moábské Rút, ženy po zemřelém, se závazkem zachovat jméno zemřelého v jeho dědictví.“ ⁶Tu řekl zastánce: „Nemohu je vykoupit pro sebe, abych nezničil vlastní dědictví. Použij pro sebe mého výkupního práva; já vykoupit nemohu.“ ⁷A bylo tomu odedávna v Izraeli při vykupování nebo při výměnném obchodu takto: ^ekaždé jednání se potvrzovalo tím^e, že si jeden vyzul střevíc a dal jej druhému^f. To byl v Izraeli způsob stvrzování. ⁸Zastánce tedy řekl Bóazovi: „Kupuj^h pro sebe.“ A zul si střevíc^{ch}. ⁹Tu řekl Bóaz starším a všemⁱ liduⁱ: „Dnes jste svědky, že jsem koupil od Noemi všechno, ^jco patřilo Elimelekovi^a, i vše^j, co patřilo Kiljónovi a Machlónovi. ¹⁰Koupí jsem získal za manželku i moábskou Rút, ženu Machlónovu, abych zachoval jméno zemřelého v jeho dědictví. Tak nebude

vyhlazeno jméno zemřelého z kruhu jeho bratří ani z ^kbrány jeho rodiště^k. Toho jste dnes svědky.“ ¹¹Všechn lid, který byl v bráně, i starší odpověděli: „Jsme svědky. Kéž dá Hospodin, aby žena, která přichází do tvého domu, byla jako Ráchel a Lea, které obě zbudovaly dům izraelský. Počínej si zdatně v Efratě, a zachovej jméno v Bét-lechemu. ¹²Nechť je tvůj dům skrze potomstvo, které ti dá Hospodin z této dívky, jako dům Peresa, jehož Támar porodila Judovi.“

¹³I vzal si Bóaz Rút a stala se jeho ženou. Vešel k ní a Hospodin jí dopřál, aby otěhotněla a porodila syna. ¹⁴Tu řekly ženy Noemi: „Bud požehnán Hospodin, který tě odedneška nechává bez zastánce. Ať zní jeho^l jméno v Izraeli. ¹⁵On ti vrátí sílu k životu^m a bude o tebe v stáří pečovat. Vždyť jej porodila tvá snacha, která tě tolik miluje. Ta je pro tebe lepší než sedm synů.“ ¹⁶Noemi vzala dítě, ⁿpoložila si je na klínⁿ a stala se mu chůvou. ¹⁷Sousedky mu daly jméno. Řekly: „Noemi se narodil syn,“ a pojmenovaly jej Obéd. On je otec Jišaje, otce Davidova.

¹⁸Toto je rodopis Peresův: Peres zplodil Chesróna. ¹⁹Chesrón zplodil Ráma. Rám zplodil Aminadaba. ²⁰Aminadab zplodil Nachšóna. Nachšón zplodil Salmu^o. ²¹Salmón^o zplodil Bóaze. Bóaz zplodil Obéda. ²²Obéd zplodil Jišaje. Jišaj zplodil Davida^p.

^aAbímelechovi, O' (v. 3.9). — ^{b-b}dosl. odkryji tvé ucho. — ^ctak O' P V T; H. 3. os. — ^dtaké (moábskou Rút), P V. — ^{e-e} × P; když někdo postupoval druhému svoje právo, V. — ^f+ který použil svého práva k vykoupení, O'. — ^{g-g}Bóaz tedy řekl svému příbuznému: „Zuj si střevíc.“ V. — ^h+ to, nač mám právo, O'. — ^{ch}+ a dal mu (jej), O'. — ⁱ⁻ⁱtak O' P V; H. všechen lid. — ^{j-j} × P. — ^{k-k}dosl. brány jeho místa; kmene mého lidu, O'. — ^ltvé, O'. — ^mdosl. duši. — ⁿ⁻ⁿ × P. — ^{o-o}dvojm způsobem psané jméno. — ^pv. 18nn // 1Pa 2,5.9-15.

(1) :Gn 23,18 (4) Lv 25,25 :Jr 32,8 (5) Dt 25,5n Mt 22,24
(6) :Gn 38,11 (7) Dt 25,7-10 (11) Gn 35,23-26 Ž 128,3; :1S
17,12 Mi 5,1 (= 2 K) (12) Gn 38,29 (18—22) //1Pa 2,5.9-15
>Mt 1,3-6 L 3,31-33 (22) 1S 17,12

¹⁻⁶O konečném osudu Rút se má rozhodnout při veřejném jednání v *městské bráně*. Tam se shromažďovali představitelé lidu, aby rozhodovali o záležitostech, které se týkaly celého společenství. Také záležitost Rútina je v podstatě takovou veřejnou záležitostí. Nejde tu jen o kupní smlouvu, ale také o přijetí pohanské ženy do svazku Izraele. V prostranství brány usedá nejprve Bóaz, patrně na znamení, že chce toto jednání zahájit.

Povolává onoho Noemina blízkého příbuzného, aby zasedl v bráně spolu s ním. Ani zde není uvedeno jeho jméno (sr vk 3,12). Pak posílá pro městské starší. Při sporech, týkajících se levirátního sňatku, Zákon jejich přítomnost výslovně nařizuje (Dt 25,7nn).

Bóaz oznamuje nejmenovanému příbuznému, že má přednostní právo koupit pozemky, které patřily Elímelekovi a jeho synům. Když příbuzný uslyšel, že musí uzavřít také levirátní manželství s Rút, *odmítá* to s odůvodněním, že by zničil vlastní dědictví. Vysvětlení se nepodává. Myslí na vlastní děti, které by se jednou musely dělit o dědictví? Nebo se obává, že Rút je neplodná, že nebude mít děti a že uvrhne i jeho dům do zkázy? Tím spíše pak vyniká odvážné rozhodnutí Bóazovo oženit se s Rút přes takové podezření. Je to projev abrahamovské víry a naděje (sr Gn 15,6).

⁷⁻¹² Skutečnost, že se příbuzný vzdává výkupního práva a odmítá levirátní sňatek, je potvrzena zvláštním úkonem, *vyzutím střevíce*. V pozdějších dobách nebyl význam tohoto obřadu zcela jasný. Zde je uveden jako starobylý obyčej na potvrzení obchodního ujednání. Zmínku o něm máme ještě jen v Dt 25,9, v oddíle, který jedná o odmítnutí levirátního sňatku, a období v Ž 60,10, kde se hozením střevíce stvrzuje převzetí země do vlastnictví.

Bóaz prohlašuje, že výkupního práva užije sám, aby zachoval jméno zemřelého. Ačkoli vše vypadá, jako by toto byl hlavní motiv, proč chce Bóaz splnit svou povinnost 'zastávce', neslyšíme kupodivu dál nic o tom, že by byl *narozený syn* zařazen do rodu Elímelekova. Naopak je počítán výslovně do rodu, z něhož pocházel Bóaz, do rodu Peresova (v. 18—22). I když je tu levirátní manželství odůvodněno původní prastarou formulí, má zde už význam jiný. Starý řád dostává novou náplň a nový smysl: umožňuje konat milosrdenství.

K veřejnému potvrzení, že ujednání nabylo platnosti, ⁷ připojují městští starší *požehnání*. Podobné požehnání se dávalo při každém sňatku. Obyčejně je pronášeli nad nevěstou rodiče (sr Gn 24,60). Zde je to požehnání mimořádné, protože je dávají představitelé lidu, a Rút je při něm srovnávána s postavami, které měly zvláštní význam v životě Izraele. Jsou tu jmenovány Lea a Ráchel, matky dvanácti synů, jejichž potomstvo se rozrostlo ve dvanáct pokolení, tvořících společenství Hospodinových vyznavačů. Pro ženu pohanského původu je v tom potvrzení, že bude zapojena do přímé linie Božích vyvolených. To jí má připomenout i zmínka o Támaře (sr Gn 38).

¹³⁻¹⁷ V závěru vstupuje do středu vyprávění *Noemi*. Přicházejí k ní ženy a chválí Hospodinovo milosrdenství. Zastáncem, kterého jí dal Hospodin, je však míněn už nikoliv Bóaz, nýbrž syn, který vzešel z man-

želství Bóaze a Rút. Narozením syna jsou zpřítomněna Boží zaslíbení a svědectví o Hospodinově milosrdenství.

Noemi si klade dítě na klín, a tím je přijímá za svého syna. Ženy v domě, patrně příslušnice Bóazovy rodiny, mu dávají *jméno*, čímž novorozeně přijímají do svého rodu. Jméno Obéd (= ctitel, totiž Hospodinův), zapadá plně do tendence knihy. Linie Božího vyvolení jde k Božímu služebníkovi Davidovi přes Bóaze, nikoli přes Noemi, a tedy ani přes Elímeleka.

¹⁸⁻²² Kniha Rút je zakončena *rodopisem*, snad dodatečně připojeným, který začíná Peresem a končí Davidem. I tím má být dotvrzeno, že příběh knihy není jen zajímavou romantickou epizodou ze života Izraelců, ale svědectvím o věrnosti a víře, která byla probíjována a znovu uchvacována v situacích často lidsky velmi pochybných, bezvýhodných a beznadějných. Z Boží milosti se však otvírají vždy nové výhledy a je dávana nová naděje. Z Boží stvořitelské moci je povoláváno k novému životu to, co propadlo zkáze a zahynutí. Pro křesťanskou církev vrcholí tato linie nesená knihou Rút v Synu Davidovu Ježíši Kristu, ve Vykupiteli, jehož milosrdenstvím žije. Proto v jeho rodopisu má své místo i Rút (Mt 1,5).

LITERATURA

- Albright W. F., *From the Stone Age to Christianity*, 1940 (3. vyd. 1946).
Archaeology and the Religion of Israel, 1942 (2. vyd. 1946).
- Alt A., *Das System der Stammesgrenzen im Buche Josua*, Sellin-Festschrift, 1927, str. 13—23.
Die Landnahme der Israeliten in Palästina (1925), přetisk v *Kleine Schriften* (Auswahl, 1962), str. 74—103.
Erwägungen über die Landnahme der Israeliten in Palästina (1939), přetisk v *Kleine Schriften* (Auswahl, 1962), str. 104—145.
- Avigad N., *Gibeon's History in the Light of Excavation*, Supplement to *Vetus Testamentum* VII., 1960, str. 1—12.
- Bertholet A., *Kulturgeschichte Israels*, 1919.
- Bič M., *Palästina od pravěku ke křesťanství I.—III.*, 1948—50.
Bét'el — le sanctuaire du roi (Géographie et théologie de l'Ancien Testament), *Symbolae Hrozný I.* = *Archiv Orientální*, 1949, str. 46—63.
- Bonnet H., *Reallexikon der ägyptischen Religionsgeschichte*, 1952.
- Bright J., *A History of Israel*, 1959.
- Buit du M., *Quelques contacts bibliques dans les archives royales de Mari*, *Revue Biblique* 66, 1959, str. 576—581.
- Buppacher H., *Die Bedeutung des Namens Ruth*, *Theologische Zeitschrift* 1966/I., str. 12—18.
- Dalman G., *Arbeit und Sitte in Palästina*, 1928nn.
- Daněk S., *Gedalja. (Ilustrace k teorii exegese.)* Sborník Husovy čs. evang. fakulty bohosl. v Praze, 1930, str. 51—98.
Dobové pozadí Starého Zákona, 1951.
- Eissfeldt O., *Einleitung in das Alte Testament*, 3. vyd., 1964.
- Galling K., *Biblisches Reallexikon*, Handbuch zum A.T., I.1, 1937.
- Gerleman G., *Ruth — Hoheslied*, *Biblischer Kommentar XVIII.*, 1965.
- Gesenius W. — Kautzsch E., *Hebräische Grammatik*, 26. vyd., 1896.
- Glueck N., *The Other Side of the Jordan*, 1940.
The River Jordan, 1946.
- Hertzberg H. W., *Die Bücher Josua, Richter, Ruth*, *Das Alte Testament deutsch* 9, 2. vyd., 1959.
- Hrozný B., *Nejstarší dějiny Přední Asie, Indie a Kréty*, 4. vyd., 1949.
- Jeremias J., *Die Passahfeier der Samaritaner...*, 1932.
- Kenyon K. M., *Digging up Jericho*, 1957.
Archaeology in the Holy Land, 1960.
Excavations at Jericho 1957—58, *Palestine Exploration Quarterly* 92, 1960, str. 88—113.
Jericho I., 1960.
- Kraus H. J., *Gilgal*, *Vetus Testamentum* I., 1950, str. 181nn.
- Malamat A., *Hazor — The Head of those Kingdoms*, *Journal of Biblical Literature* 79, 1960, str. 12—19.
- Marquet-Krause J., *Les Fouilles de 'Ay (Et-Tell) 1933—35*, *Bibliothèque Archéologique et Historique XLV.*, 1949.
- McCown Ch. C., *The Ladder of Progress in Palestine*, 1943.
- Meek T. J., *Hebrew Origins*, 2. vyd. 1950.
- Mendenhall G. E., *The Census Lists of Numbers 1 and 26*, *Journal of Biblical Literature* 77, 1958, str. 52—66.
- Milik J. T., *Notes d'épigraphie et de topographie palestiniennes*, *Revue Biblique* 66, 1959, str. 550—575 (*Le Sanctuaire de Ba'al Berit à Sichem*, str. 560—562).
- Noth M., *Die israelitischen Personennamen...*, 1928.
Das System der zwölf Stämme Israels, 1930.
Das Buch Josua, 1938; 2. vyd. 1953.
Geschichte Israels, 2. vyd., 1954.
- Novotný A., *Biblický slovník I.—II.*, 2. vyd., 1956.
- Pedersen J., *Israel, Its Life and Culture I.—IV.*, 1926—40.
- Pritchard J. B., *Gibeon — Where the Sun Stood Still*, 1962.
- Rad v. G., *Der heilige Krieg im alten Israel*, 1951.
- Rowley H. H., *From Joseph to Joshua*, 1950.
The Marriage of Ruth, *The Servant of the Lord*, 1952, str. 181nn; 2. vyd. 1965, str. 169—194.
- Watzinger C., *Denkmäler Palästinas I.—II.*, 1933—35.
- Wright G. E., *Biblical Archaeology*, 2. vyd., 1962.
- Yadin Y., *Hazor I.*, 1958; *II.*, 1959; *III-IV.*, 1961.

Nový překlad Písma svatého

STARÝ ZÁKON

Překlad s výkladem

Svazek 4.

JOZUE — SOUDCŮ — RŮT

Z hebrejského textu přeložila a výkladem opatřila

STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE

PŘI SYNODNÍ RADĚ

ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ:

*ThDr. Miloš Biž, profesor Komenského fakulty,
Milan Balabán, Miroslav Heryán, Ladislav Horák, Milan Mrázek,
Rostislav Nechuta, Blahoslav Pápal, Slavie Radechovská, Jiří Ruml,
Josef Sládek, Pavel Smetana, Zdeněk Soušek*

SPOLUPRACOVALI:

ThDr. Vladimír Kubáč (církev československá)

Josef Michal (církev bratrská)

Vladislav A. Žák (církev metodistická)

Vydal Kalich v Ústředním církevním nakladatelství v Praze roku 1969
Vytiskl Mír, novinářské závody, n. p., závod 1, Praha 1, Václavské nám. 15

Podle osnovy †Rudolfa Hály graficky upravil Josef Sonberg

Návrh přebalu a vazby Jaroslav Šváb

Odpovědný redaktor edice Kalich ThDr. Luděk Brož

AA 15 — VA 15,1

První vydání

Cena vázaného výtisku Kčs 27,00